

ВІДГУК
офіційного опонента, кандидата педагогічних наук
Пономарьової Вікторії Володимирівни
про дисертацію Шепеленко Світлани Миколаївни
“Формування в учнів професійно-технічних навчальних закладів
готовності до професійного та кар’єрного самовдосконалення”,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Реалізація стратегічних завдань реформування сучасної системи професійно-технічної освіти пов’язана з переосмисленням та зміною відношення до підготовки майбутніх фахівців до успішної професійної кар’єри та постійного професійного й кар’єрного самовдосконалення. Цього вимагають сучасні інноваційні процеси, які відбуваються в соціальній, промислово-підприємницькій, освітньо-культурній сферах та на ринку праці. Успішність та конкурентоспроможність нашої держави сьогодні залежить від готовності кожного працівника до успіху на професійному та кар’єрному поприщі.

З огляду на це, об’єктивний і ґрунтовний аналіз різноманітних наукових джерел, здійснений Світланою Миколаївною Шепеленко у роботі, яка розглядається, засвідчив, що вітчизняна педагогічна наука вже має певні наробки, які висвітлюють окремі аспекти проблеми формування в учнів професійно-технічних навчальних закладів готовності до професійного й кар’єрного самовдосконалення, але одночасно доводить, що цілісно та глибоко ця проблема ще не вивчалася. Наразі, обрана тема дослідження задовольняє вимогам актуальності й наукової доцільності у контексті інноваційних пошуків вітчизняної науки та системи професійно-технічної освіти. Це досить переконливо аргументовано у дисертації та авторефераті.

На особливу увагу заслуговує використання авторкою багатой джерельної бази – 372 найменування, з яких 13 – іноземними мовами, що створює підґрунтя для об’єктивного висвітлення проблеми. Широкий є змістовий діапазон цих джерел: законодавчі акти, що регламентують

бх. №107-38/37
бгз 3.10.2016р.

діяльність освітньої сфери, інструктивно-методичні матеріали Міністерства освіти і науки України, матеріали Болонського процесу, класифікатори професій, навчальні плани та програми професійної підготовки фахівців різних галузей, дисертаційні роботи та автореферати дисертацій, монографії, статті в наукових журналах, науково-методичні видання, навчальні посібники та підручники провідних вітчизняних і зарубіжних учених, матеріали з Інтернет-мережі.

Автором чітко визначений науково-методологічний апарат дослідження, його завдання та гіпотеза.

Цінністю наукового дослідження є те, що перший розділ дисертації, згідно з вимогами ДАК України, присвячено обґрунтуванню недостатньої розробки проблеми в теоретичній та практичній площині, зокрема, досить змістовній характеристиці ступеня її наукового дослідження. На основі власного педагогічного досвіду маю думку, яка асоціюється з положеннями роботи Світлани Миколаївни, що формування готовності учнів до професійного та кар'єрного самовдосконалення здійснюється у процесі навчання в ПТНЗ, але частково та нецілеспрямовано. До того ж, традиційне навчання орієнтоване на отримання стабільно незмінних знань та умінь, у той час як освітні стандарти, які оновлюються, націлюють освіту на отримання інтегрованих знань, знань “на перспективу”, знань для навчання впродовж усього життя та постійного самовдосконалення.

До переконливих здобутків дисертації варто віднести те, що автором здійснено уточнення основного поняття дослідження – “готовності учнів професійно-технічних навчальних закладів до професійного та кар'єрного самовдосконалення” як складного системного утворення, що являє собою інтеграцію професійного та кар'єрного складників на основі провідної ролі професійної складової, що включає потреби, мотиви, цілі, цінності, знання й уміння реалізації професійного й кар'єрного самовдосконалення, професійно та кар'єрно значущі якості. На основі системного, діяльнісного та

компетентнісного підходів вперше здійснено аналіз взаємозв'язків окремих понять, "готовність до професійного самовдосконалення" та "готовність до кар'єрного самовдосконалення", встановлена їхня структурна подібність, що дозволило інтегрувати їх у одне цілісне поняття. Розгляд об'єднаного понятійного конструкту забезпечує наукову новизну дослідження, створює теоретичне підґрунтя не тільки для більш глибокого осмислення наукового змісту поняття, а й для практичної організації більш цілісного та ефективного формування цього феномену в учнів ПТНЗ.

На позитивну оцінку заслуговує дослідницька робота дисертантки зі створення та наукового обґрунтування структури готовності учнів професійно-технічних навчальних закладів до професійного та кар'єрного самовдосконалення. На основі аналізу педагогічної думки про структуру готовності до діяльності авторка доказово акцентує потенціал усіх системотвірних елементів цієї структури: мотиваційного, цільового, когнітивно-діяльнісного, особистісного, що відтворюють уточнений зміст поняття "готовність учнів професійно-технічних навчальних закладів до професійного та кар'єрного самовдосконалення".

До безперечних досягнень дисертації належить теоретичне обґрунтування та розробка моделі інтегрованого змісту формування в учнів професійно-технічних навчальних закладів готовності до професійного та кар'єрного самовдосконалення. Здобувачка представила свій варіант цієї моделі, в якій зуміла поєднати традиційний складник, що акумулює кращі змістові надбання діючої професійної підготовки, з інноваційним складником, що пов'язаний як з наявними нововведеннями, так і з перспективними освітніми й професійно-технологічними новаціями. Динамічна структура професійної діяльності, що покладена в основу моделі інтегрованого змісту, створила можливості для орієнтації змісту за системою з п'яти елементів: мотиваційного, цільового, когнітивно-діяльнісного,

контрольно-корекційного, особистісного. Ці елементи, як доводить дисертантка, відповідають структурі готовності, що досліджується.

До позитивних аспектів варто віднести й те, що С. М. Шепеленко визначила відповідну цим елементам систему знань, умінь, здатностей та якостей, що розкривають особливості готовності учнів до професійного та кар'єрного самовдосконалення.

Значну практичну цінність для організації професійної підготовки в ПТНЗ мають розроблені авторкою навчальні та методичні матеріали, які реалізують основні ідеї інтегрованого змісту. Насамперед, це додаткова інформація до традиційних навчальних предметів професійної підготовки: “Основи правових знань”, “Основи галузевої економіки і підприємництва”, “Техніка пошуку роботи”, “Інформаційні технології”, “Спеціальні технології”, програма факультативного курсу “Формування готовності до професійного та кар'єрного самовдосконалення”, основний зміст якого викладено в однойменному навчально-методичному посібнику для викладачів та учнів ПТНЗ. Дуже важливо, що матеріали цього посібника та додаткова інформація до навчальних предметів відібрані з урахуванням інтелектуального рівня розвитку, інтересів, уподобань учнів ПТНЗ та інших дидактичних вимог і критеріїв відбору змісту.

Кульмінаційним доробком дисертаційної роботи є розробка та наукове обґрунтування методики формування в учнів професійно-технічних навчальних закладів готовності до професійного та кар'єрного самовдосконалення, модель якої подана автором через систему компонентів: концептуальний, цільовий, змістовий, форми, методи, засоби навчання. Їх об'єднує сформульована дисертанткою концептуальна ідея методики: одночасне формування готовності учнів ПТНЗ до професійного та кар'єрного самовдосконалення на основі провідної ролі професійної складової. Саме такий підхід надає можливість формувати готовність до професійного та кар'єрного самовдосконалення, використовуючи кращі ресурси традиційної

професійної підготовки, та оптимально доповнюючи її інноваційними й ще не використаними продуктивними засобами.

Привертає увагу вдумливий підхід авторки до вибору оптимальних форм, методів та засобів навчання. Насамперед, слід звернути увагу на систему методів, обрану на основі динамічної структури професійної діяльності, системного та компетентнісного підходів, базових класифікацій методів, створених видатними вченими. Ця система включає методи стимулювання і мотивації інтересу до навчання (гра, диспут, кейс-метод, створення ситуації інтересу та зацікавленості), обов'язку та відповідальності (переконання, заохочення); пояснювально-ілюстративні (пояснення, розповідь, інструкція, ілюстрація, спостереження, робота з книгою, використання комп'ютерних і технічних засобів); репродуктивні (бесіди, тренувальні вправи, описи, тренінги); евристичні (пошук і відбір інформації, диспут, дискусія, підготовка рефератів, виступів); дослідницькі (на основі аналізу, класифікації, індукції, дедукції, аналогії, виділення головного у змісті; метод проектів); методи самодіагностики, самооцінювання (самопостереження, анкетування, тестування, самодіагностування, самооцінювання за психолого-педагогічними методиками). Особливо слід відзначити різноманітність завдань, вправ та тестів, які характеризуються цілеспрямованістю, змістовним розкриттям різних аспектів досліджуваної проблеми, творчим підходом, оригінальністю. Така система забезпечує широкий спектр навчальних, виховних та розвивальних впливів заданого спрямування і, в результаті цілісної взаємодії методів, мотивує учнів до самовдосконалення, викликає зацікавленість до їхнього засвоєння, а отже, озброює методичним інструментарієм для здійснення професійного та кар'єрного самовдосконалення.

До сильних сторін дисертаційної роботи С. М. Шепеленко варто віднести висвітлення педагогічного експерименту, який було здійснено за усталеною в науці схемою в три етапи: констатувальний, формувальний,

контрольний. Один з чинників, який забезпечив об'єктивність, валідність та достовірність результатів експерименту – значний контингент задіяних учасників: 278 учнів ПТНЗ, 28 експертів, 42 викладачі. Означені параметри експерименту також забезпечуються доцільно використаними статистико-математичними методами та методами аналізу: порівнянням, підрахунком відсотків, середнього арифметичного, обчисленням на основі критерію Пірсона, статистичним аналізом та іншими. Результати експериментального дослідження та опитування експертів переконливо демонструють ефективність впровадження в педагогічний процес представленої авторкою методики формування в учнів ПТНЗ готовності до професійного та кар'єрного самовдосконалення.

Отже, вивчення та аналіз дисертанткою широкого кола наукових джерел, власні науково-методичні розробки та педагогічний експеримент визначили високий рівень виконаного дослідження, дозволили переконливо представити наукову новизну отриманих результатів. Заслужують на схвалення такі наукові та творчі здобутки автора:

- уточнення поняття “готовність учнів професійно-технічних навчальних закладів до професійного та кар'єрного самовдосконалення”;

- створення та теоретичне обґрунтування структури готовності учнів ПТНЗ до професійного та кар'єрного самовдосконалення;

- визначення та обґрунтування системи знань, умінь, здатностей, якостей, що характеризують готовність до професійного та кар'єрного самовдосконалення

- теоретичне обґрунтування та розробка моделі інтегрованого змісту формування в учнів ПТНЗ готовності до професійного та кар'єрного самовдосконалення;

- теоретичне обґрунтування, розробка та експериментальна перевірка моделі методики формування в учнів ПТНЗ готовності до професійного та кар'єрного самовдосконалення.

Викладене свідчить, як вже зазначалося, про суттєве практичне значення одержаних результатів. Широко представлена в дослідженні апробація отриманих результатів підтверджує значний науковий і практичний інтерес, який воно викликає. Висновки та результати дослідження сприяють переосмисленню освітніх завдань професійної підготовки майбутніх фахівців з метою формування готовності до професійного та кар'єрного самовдосконалення.

Поряд із високою позитивною оцінкою варто вказати на деякі недоліки й дискусійні моменти, що мають місце в дисертації:

– слід було б більш чітко обґрунтувати вибір структурних елементів як професійного, так і кар'єрного самовдосконалення, поданий в таблиці 1.4 (с. 55-56) дисертації;

– в роботі, яка побудована на основі компетентнісного підходу, знання, уміння, здатності, якості, що визначають готовність учнів ПТНЗ до професійного та кар'єрного самовдосконалення, не сформовані у вигляді компетенцій, що було б більш переконливим;

– на окремих сторінках дисертації (с. 66-67, 71-73) має місце описовість всупереч аналізу;

– допущено неточності в оформленні окремих літературних джерел (№№ 56, 261, 274, 279 за списком).

Зауважимо, що вказані недоліки не знижують високої позитивної оцінки виконаного дослідження. Усі висновки зроблені дисертанткою на високому рівні узагальнень, засвідчують належну наукову ерудицію та підготовку. Зміст автореферату відповідає змісту дисертації, основні положення якої знайшли відображення у 18 наукових публікаціях авторки та одному навчально-методичному посібнику.

Підводячи підсумок, зазначимо, що логічність викладу, цінність відрефлексованого матеріалу, переконливі результати дослідження дають підстави визнати дисертацію “Формування в учнів професійно-технічних навчальних

закладів готовності до професійного та кар'єрного самовдосконалення” самостійним і завершеним дослідженням, яке відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13 для кандидатських дисертацій “Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її авторка, Світлана Миколаївна Шепеленко, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент –
кандидат педагогічних наук,
директор Державного навчального
закладу «Харківський поліграфічний
центр професійно-технічної освіти»

[Handwritten signature] Пономарьова В. В.